

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Bekârlık Vergisi'ne İlişkin Tartışmalar

Arguments on the Tax of Celibacy in the first years of the Republic

Sevilay Özer*

Özet

Aile ve nüfus politikasının temelini oluşturan evlenme konusu Milli Mücadele yıllarından itibaren ülke gündeminde sıklıkla kendine yer bulmuştur. Nüfusun artırılması için bekârların evliliğe teşvik edilmesi alınacak tedbirler arasında düşünülmüştür. Bu bağlamda bekârlardan vergi alınmasına dair ilk kanun teklifini 19 Ekim 1920 tarihinde Canik Milletvekili Hamdi Bey yapmıştır. Hamdi Bey'in teklifini, 22 Şubat 1921 tarihinde Erzurum Milletvekili Salih Efendi'nin "Mecburi Teehül Hakkındaki Kanun Teklifi" izlemiştir. Sunulan bu teklifler meclis tarafından kabul görmemişse de Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülke nüfusunun artırılması hususundaki çabaların devam ettiğini bize göstermektedir. Bunları müteakip Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı İçöz 18 Mart 1929 tarihinde Bekârlık Vergisi'ne ilişkin teklifini meclise taşımıştır. Söz konusu teklif basında geniş yankı bulmuş olmakla birlikte meclisten geçirilememiştir. İçöz'ün, teklifini bazı farklılıklarla 1931, 1940 ve 1944 yıllarında yinelediği görülmektedir. Çalışmamızda Bekârlık Vergisi teklifleri, içerikleri ve basındaki yansımalarıyla birlikte ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bekârlık Vergisi, Süleyman Sırrı İçöz, Basın, Nüfus, Evlenme,

Abstract

Matrimony, which provides a basis for family and population policies, has frequently occupied the agenda of the country since the War of Independence. Incentivizing bachelors to get married has been considered among the measures to be taken for the purpose of increasing the population. In this sense, the first legislative proposal with regards to collecting tax on celibacy was made on the date of October 19th, 1920 by Canik Parliamentarian Hamdi Bey. Subsequent to the proposal submitted by Hamdi Bey, the "The legislative proposal regarding the Compulsory Marriage" by Erzurum Parliamentarian Salih Efendi was made on February 22nd 1921. Although these proposals had not been validated by the Parliament, such actions show us the efforts in increasing the population of the country in the early years of the Republic. Following the foregoing proposals, Süleyman Sırrı İçöz, who was the Parliamentarian of Yozgat, had brought his proposal regarding the "Tax on Celibacy" to the agenda of the Parliament on March 18th, 1929. Although the said proposal initially had a broad repercussion in the press, the Parliament failed to pass it. The proposal made by Mr. İçöz was later repeated in 1931, 1940, and 1944 with several amendments. The celibacy Tax proposals, its respective contents and the repercussions of the said in the press will be elaborated in this paper.

Key Words: Celibacy Tax, Süleyman Sırrı İçöz, The Press, Population, Marriage

* Yrd. Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, sevilayozer07@gmail.com

Gazi

Akademik
Bakış
173
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

Giriş

Cumhuriyet'in ilk yıllarına ait Türkiye nüfusu hakkındaki bilgiler sadece tahminlere dayanmaktadır. Örneğin 1923 yılında ülke nüfusu tahminlere göre 10 milyon civarındadır¹. I. Dünya Savaşı ve ardından verilen bağımsızlık mücadelesinin sonucu bu devrede özellikle yetişkin erkek sayısındaki azalma dikkat çekici boyuttadır. Tabii kötü sağlık koşullarının da mevcut tablonun oluşmasında hatırı sayılır bir payı olduğunu unutmamak gerekir. Bu çerçevede özellikle %75'i köylerde yaşayan halkın tarımsal üretimdeki işgücü eksikliklerinin giderilmesi ve sosyal hayatın yeniden düzene sokulabilmesi için birtakım tedbirlerin alınması gerekmiştir.²

Karesi Milletvekili Abdülgafur Efendi, 1 Şubat 1923 tarihinde nüfusun artırılmasına yönelik gereken önlemlerin biran önce alınabilmesi için bir encümen oluşturulmasına dair sunduğu takirde durumun vehametini şu sözleriyle ortaya koymuştur: *"Nüfus meselesinin haiz olduğu ehemmiyet malumdur. Memleketimizin en mühim tehlikesi (tenakus) tehlikesidir. Meşrutiyetin bidayetinden beri bu hayati meseleyi tetkik ve münakaşa edenler maatteessüf fiili hiçbir neticenin husulüne şahid olamadılar. Seneler geçtikçe ırkımız hakkındaki endişelerimiz artıyor. Binaenaleyh tenakusun avamilini, tezayüdüün esbabı tahakkukunu salâhiyettar bir kudret ve alâka ile tetkik ve ona göre bir program tanzim etmek lazımdır"*³.

Gerçekte nüfusun artırılması konusu iki temel boyutuyla değerlendirilmiştir. Birincisi azalan nüfusu artırmak için çeşitli tedbirler almak, ikincisi de sağlık koşullarının iyileştirilmesi suretiyle ölüm oranını azaltmaktır. Mustafa Kemal Paşa bu iki hususa verdiği önemi 1 Mart 1924'te mecliste yaptığı konuşmada *"Nüfusun korunması ve artırılması amacını önemle göz önüne koyarım. Halk sağlığı için esaslı olarak göz önüne alınan önlemler durmaksızın daha iyi duruma getirilmeli ve genişletilmelidir. Verimli ve doğurgan olan Türk milleti sürekli ve bilimsel sağlık özenine erişince Türk vatanını hızla dolduracak ve şenlendirecek kuvvette olduğuna kimsenin şüphesi yoktur."* diyerek dile getirmiştir⁴.

Türkiye'de ilk nüfus sayımı 1927'de, ikinci nüfus sayımı 1935 yılında yapılmış, sonrasında da her beş yılda bir nüfus sayımı tekrarlanmıştır. 1927 yılı sayım sonucuna göre ülkenin nüfusu 13.648.000 iken bu rakam 1935 yılında

¹ *Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişiminin 50 Yılı*, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1993, s. 60. British Foreign Office 1924 senesi Türkiye Cumhuriyeti nüfusunu 9.000.000 olarak, Fransa Hariciye Nezareti memurlarından birisi de 8.000.000 olarak tahmin etmiştir. Ratip Yüceuluğ, *Savaş Sonu Nüfus Meseleleri, Türkiye Nüfusu Üzerinde İncelemeler ve Fikirler*, Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayını, Ankara 1944, s. 38.

² *Türkiye Nüfusu, 1923-1994, Demografi Yapısı ve Gelişimi; 21. Yüzyıl Ortasına Kadar Projeksiyonlar*, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1995, s. 3-4.

³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM ZC.), D.1, C.27, İ.3, 185. İçtima (1.2.1339/1.2.1923), s. 126.

⁴ TBMM ZC., D.2, C.7, İ.2, 1. İçtima (1.3.1340/1.3.1924), s. 4. Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2007, s. 412.

16.158.000, 1940 yılında 17.821.000, 1945 yılında 18.790.000 ve 1950 yılına geldiğinde ise 20.947.000'e ulaşmıştır⁵. Bu süreçte nüfusun artırılmasına yönelik pek çok yasal düzenleme hayata geçirilmiştir⁶. Söz konusu bu yasal düzenlemelerin yanı sıra kanunlaşmayan çok sayıda kanun layihasının da meclis gündemine taşındığı görülmüştür. Bunlardan biri de bekârlardan vergi alınmasına ilişkin olan tasarıdır.

I. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bekârlık Vergisi

Bekârlardan vergi alınmasına dair ilk kanun teklifini Canik Milletvekili Hamdi Bey 19 Ekim 1920 tarihinde yapmıştır. Hamdi Bey bu kanun teklifinde yirmi yaşını doldurmuş olup da henüz evlenmemiş olan veyahut her ne suretle olursa olsun eşinden boşanan erkeklerden vergi alınmasını öngörmüştür. Encümen, nüfusun çoğaltılmasına tek çare olarak bekârların bu şekilde evlenmeye zorlanmasıyla beraber, meşru olan evlilik emrini bazı gayri meşru sınırlamalarla değiştiren ve her yerin âdetine göre mecbur tutulan fazladan masraflardan fakir halkı kurtaracak hükümlerin ve kesin usullerin konması gerektiğine açıklık getirerek, bu hususların dikkate alınması şartı ile kanun teklifinin bir de Dâhiliye Encümeninde görüşülmesini uygun bulmuştur. Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey kabul edilen mazbatanın Kavanini Maliye Encümenine sevk edilmesini, Maliye Vekili Ferit Bey ise Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Encümenine gönderilmesini istemiştir. Sonuçta Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Encümenine gönderilmişse de kanun olarak kabul edilmemiştir⁷.

Benzer bir kanun teklifini de 22 Şubat 1921 tarihinde Erzurum Milletvekili Salih Efendi "*Mecburi Tevhül Hakkındaki Kanun Teklifi*" ile yapmıştır. Salih Efendi hem sağlık açısından hem de nüfus açısından kanun teklifinin önemini şu sözleriyle ortaya koymuştur: "*İşte şu vazıh ve desatire ittibaen sıhhat ve serveti nüfus üzerinde kat'i esaslar vaz ve kabulü anında bulunduğumuzdan Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin nüfuzu dâhilinde yaşayan delikanlı ve bekârlarımızı fuhuş ve sefahatten, sıhhati umumiyemizi illet ve mezelletten kurtarmak, istikbal ordumuzu, mevcudiyeti milliyemizi inhilale uğratmamak için bilumum bekârlarımızın "Velâyeti âmme" ahkâmına tevfiқан bilmecburiye tevhülleri hakkında berveçhi zir mevaddın kavanini millete kabul ve idhalini teklif eylerim.*"

Kanun teklifinde yer alan hükümler şunlardır:

1- Evliliğin başlangıç yaşı 18, bitiş yaşı 25 olarak belirtilmiş, 25 yaşını doldurduğu halde evlenmeyenlerin evlenmekle mükellef tutulacağına yer verilmiştir.

⁵ *Türkiye'de Toplumsal ve ...*, s. 77.

⁶ Yapılan yasal düzenlemeler hakkında detaylı bilgi için bkz. Yaşar Semiz, "1923-1950 Döneminde Türkiye'de Nüfusu Artırma Gayretleri ve Mecburi Evlendirme Kanunu (Bekârlık Vergisi)", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Nisan 2010, s. 423-469.

⁷ *TBMM ZC.*, D.1, C.5, İ.1, 86. İçtima (19.10.1336/19.10.1920), s. 93-94.

Gazi

Akademik
Bakış

175

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

2- 25 yaşında olup da evlenmeleri sıhhatlerine ya da sıhhatleri evlenmelerine mani bulunanlar durumlarını iki tabibin müştereken verdiği bir raporla belirli bir zamana kadar evlenmelerini tecil ettirebileceklerdir. Tedavi olmayanlar evlenmeden men edileceklerdir.

3- Memlekette evli olup da işinden dolayı başka yere giderek orada iki sene bekâr olarak ikamet mecburiyetinde bulunanlar ya da mazereti dolayısıyla ailesini yanında getiremeyeceği sabit olanlar görev yaptıkları yerde mecburi evliliğe tabi tutulacaklar, görevleri bitiminde ise iki eşini de aynı mahalde bulundurmamak zorunda kalacaklardır.

4- 25 yaşını doldurduğu halde evlenmeyen kişi asker değilse, mahkum değilse veya sağlığı evlenmesine mani değilse evleninceye kadar her sene yıllık gelirin dörtte biri mahkeme kararıyla zabıta kuvvetleri aracılığıyla tahsil edilerek açılacak Ziraat Bankası hesabına yatırılacaktır. Toplanan paranın belirli bir nispeti fukaralara dağıtılacaktır.

5- O bölgenin yerlisinden olmadığı halde sanat, ticaret amacıyla başka bir yere gidenler üçüncü maddede açıklandığı üzere 6 ay zarfında evlenmedikleri takdirde ticaret ve hasılatlarının %15'ini dördüncü madde de yer verildiği üzere Ziraat Bankası'na yatırmak durumundadırlar. Ancak iki sene ikametten sonra tekrar ailesini yanına getirmeyen ya da evlenmeyenler kuvve-i zabıta ile ailesinin yanına geri gönderilecektir.

6- 25 yaşını doldurduğu halde evlenmeyenler dördüncü maddede de belirtilen cezayı ödemekle mükellef tutulmalarının yanı sıra hiçbir sebep ve bahane ile kamu hizmetinde veya seçimle gelebilecekleri bir görevde yer alamayacaklardır. Görev yapmakta olanlar ise evlenecekleri zamana kadar istifa etmiş sayılacaklardır.

7- 50 yaşından küçük olup mali ve bedeni durumları elverişli olan erkekler ikinci kez evlenmekle mükelleftirler. Geçerli bir nedeni olmadan bu teklife uymayanlar servetleri miktarınca şehitlerin sahipsiz kalan evlatlarından 1'den 3'e kadarının işlerini temin ile mükelleftirler.

8- 25 yaşından önce evlenerek emsalleriyle birlikte silah altına alınanlar 1,5 sene askerlik yapacaklardır. Yaşına girdikten sonra evlenenler ya da evlenmeyenler 3 sene askerlik hizmeti ile mükellef tutulmuşlardır.

9- Birinci madde de belirtildiği şekilde ihtiyari evliliğin başlangıç yaşı olan 18 ile bitiş yaşı 25 arasında evlenecek olan delikanlılar eğer çiftçi iseler ve arazileri yoksa evlilikleri esnasında bu kişilere ikametgâhlarına en yakın yerlerde 100 dönümden 300 dönüme kadar bedelsiz olarak arazi verilecektir.

10-Sanat ve ticaret erbabından olup da yoksullukları dolayısıyla sermayesi olmayanlar 25 yaşından önce evlenirler ise kendilerine 3 sene faizsiz olarak 50'den 100 liraya kadar sermaye verilecektir.

11- Annesi, babası ve erkek kardeşi olmayan kız veya kadınlar ile babası ile yetişkin kardeşi olmayan erkeklerin 18'den önce evlenmesi durumunda erkeklerin askerlikleri tecil olunacaktır.

Gözy

12- 25 yaşından önce evlenenlerden üç çocuğu olanlardan ikisi, beş çocuğu olanlardan üçü yatılı okullara parasız olarak kabul edilecektir. Beşten fazla çocuğu olanlardan ikisi istisna olmak üzere geri kalanları köylü ise yıllık 1000, şehirli ise 2000 kuruş, on üçer yaşına kadar iâşe bedeli verilecektir. Dörtten fazla erkek çocuk doğuran kadınlara ise bir defaya mahsus olmak üzere 3000 kuruş ikramiye verilecektir.

13- Seçilmiş ya da hükümetin tayin ettiği uzak mahallerde görev yapanlar vazifeleri bitimine kadar evlenme mecburiyetinden muaf tutulacaklardır.

14- 25 yaşını doldurup da evlenmeyenler, fuhuş ve sefaleti benimseyenler, ticaret, sanat, ziraat gibi mesleklerden hiçbirisine intisap etmeyen ve toplumsal ahlaka riayet etmeyen serseri bir şekilde vakit geçirenler 26 yaşına kadar ıslah olmazlar ise zorunlu olarak geçimlerini sağlayabilecek kadar ücretle amele olarak çalıştırılacaklardır.

15- 50 yaşını doldurmuş olanlar bu teklifle yükümlü değillerdir⁸.

Teklifeye ilişkin söz alan Bolu Milletvekili Dr. Fuat (Umay) Bey, evvelce bekârlar için benzer bir teklifin verildiğini o teklifin kanunlaşması halinde zaten maksadın hâsıl olacağını o nedenle bu kanun tasarısının müzakeresine lüzum olmadığını ifade etmiştir. Kastamonu Milletvekili Dr. Suat Soyer de aynı anlayış doğrultusunda daha önce Canik Milletvekili Hamdi Bey tarafından verilen teklifi hatırlatarak, halen müzakeresi devam etmekte olan o kanun teklifinin sonuçlanmasını beklemeden benzer içerikli yeni bir kanun teklifinin müzakere edilmesinin uygun olmayacağını işaret etmiştir. Encümen Reisi de iki teklifin birleştirilmesini önermiştir. Bu görüşlerden sonra teklifin mecliste müzakere edilmesine ilişkin yapılan oylamada müzakeresi kabul edilmemiştir⁹.

Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı Bey'in Teklifi

Bekârlık vergisine ilişkin teklifler mecliste kabul görmese de bu konuda yapılan girişimler sona ermemiştir. 1929 Dünya Ekonomik Buhranının tüm dünya ülkeleri gibi Türkiye'yi de etkisi altına aldığı bir dönemde bu kez Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı Bey 18 Mart 1929'da meclise "Bekârlık Vergisi" kanun teklifini sunmuştur¹⁰. Bu teklifi sunma gerekçesini "*Meşrutiyetin ilanından ve hele harbi umumiden beri açılan boşluğu doldurmak için çareler aramak yalnız Hükümeti Cumhuriyetin değil herkesin millî, vatani borcudur. Son yapılan tahriri nüfus dahi bin erkeğe bin yetmiş kadın nisbeti gösterdiği memlekette kadın nüfusu erkeklerden çok fazladır. Binaenaleyh haricden memleketimize ırkdaşlarımızın getirilmeleri ne kadar lazımsa dahilinde de bekâr erkek ve kadınların evlilik hayatını tercih ederek nüfusumuzun artmasına hizmetleri o rütbe elzendir. Hal böyle iken şu son senelerde birtakım genç erkek ve kadınların bekârlık hayatını tercih etmekte ve bu itiyadın her iki zümre arasında günden güne artmak-*

⁸ TBMM ZC., D.1, C.8, İ.1, 155. İctima (22. 2. 1337/22.2.1921), s. 358-360.

⁹ TBMM ZC., D.1, C.8, İ.1, 155. İctima (22. 2. 1337/22.2.1921), s. 360-361.

¹⁰ TBMM ZC., D.3, C.9, İ.2, 41. İnikat (18.3.1929), s. 22. "Bekârlık Vergisi İçin Meclise Bir Layıha Verildi", *Cumhuriyet*, 19 Mart 1929.

Gazi

Akademik
Bakış

177

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

ta olduğu da maalesef görülmektedir” diyerek ortaya koymaya çalışmış ve belirttiği bu nedenlerden dolayı belirli bir yaşta olan erkek ve kadınların bazı matrahlar üzerinden devlete vermekte oldukları mükellefiyetin bir mislini Bekârlık Vergisi adı altında devlete ödemelerini teklif etmiştir¹¹.

Söz konusu bu teklife göre 25-45 yaşları arasında bulunan tüm bekâr erkekler ile 20-35 yaşları arasında olup da resmi bir daireden maaş alan tüm bekâr kadınlar kazanç, arazi, musakkafat ve yol vergilerinin bir mislini Bekârlık Vergisi olarak vereceklerdir. Bu mükellefiyete yukarıda belirtilen yaş grubunda buldukları halde aile ve kocalarının vefatı dolayısıyla dul kalmış olan çoluk çocuk ve anası olmayan erkek ve kadınların da dahil edildiği önemle belirtilmiştir. Ancak malûller ile tahsillerine devam eden kadın ve erkeklerin tahsilleri bitene kadar bu vergiden muaf tutulacağı hususuna yer verilmiştir. Yine bu teklife göre elde edilecek gelirin %20’si, beşten fazla çocuk sahibi olan ailelere ikramiye olarak dağıtılacaktır¹². Süleyman Sırrı Bey’in teklifi Maliye encümenince evlenmenin vergi ile teşvikinin faydalı bulunmaması nedeniyle reddedilmiştir¹³.

Ancak basının bu konuya gösterdiği ilgi ve alaka oldukça dikkat çekicidir. Cumhuriyet gazetesi *“Bekârlık Vergisi Hakkında Bekârlar Ne Diyolar”* başlığı altında bekârların söz konusu vergiye ilişkin görüşlerine yer vermiştir. Beyoğlu Evlenme memuru Ubeydullah Efendi *“Verginin bekârları evlenmeye sevkedecek şümullu bir tesir olacağını zannetmiyorum. Evlenmeye mani; içtimai zaruretler ise bunlar yine engel olmakta devam edecektir. Vergiden mutahassıl varidatın bir kısmı çok çocuklu olanlara verilirse kanun bu noktadan olsun faydalı olur.”*¹⁴ diyerek görüşünü ortaya koymuştur. Celal Muhtar Bey de teklifin, evliliğin artmasına yönelik olumlu bir katkısının olmayacağını söylemiştir. Bir diğer isim Besim Ömer Paşa ise teklife olumlu yaklaşmıştır¹⁵.

İzmir Milletvekili Osmanzade Hamdi Bey *“Memleketimizde bekârların vaziyet ve ahvalini endişe edenlerin heyecanlı hareketleri ara sıra zuhur etmektedir. Bu endişenin esbap ve avamili sade ve basittir: Memleketin nüfusunu artırmak. Çok güzel! Buna birşey denmez, ama mesele bu kadar sade ve basit değildir”* diyerek başladığı sözlerine eğer kişi ailesinin mutlak refahını temin edebilecek kudrete haiz ise evlenmesinin uygun olacağı aksi halde evlenmemesinin daha doğru bir karar olacağını vurgulamıştır¹⁶. Kadın Birliği Reisesi Latife Bekir Hanım bu husustaki görüşünü şöyle açıklamıştır: *“Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı Bey’in teklifi gayet muvafıktır. Belki*

¹¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 30.10., Yer No: 3.17.18.

¹² BCA, Fon Kodu: 30.10., Yer No: 3.17.18.

¹³ “Bekârlık Vergisi Niçin Reddedildi”, *İkdam*, 9 Mayıs 1929. Ayrıca bkz. *Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-1940*, (Yay. Kur. Hasan Ersel ve diğerleri), C.1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, s. 133.

¹⁴ “Bekârlık Vergisi Hakkında Bekârlar Ne Diyolar”, *Cumhuriyet*, 20 Mart 1929.

¹⁵ “Maruf Bekârlar Ne Diyolar”, *Cumhuriyet*, 21 Mart 1929.

¹⁶ “Bekâr Mebuslarımızın Noktai Nazarları”, *Cumhuriyet*, 23 Mart 1929.

vergiye katlanır da evlenenler artmaz. Fakat bu vergi bilhassa memlekete çocuk yetiştirmek hususunda fâideli olacaktır."

Bekârlık Vergisi'ne bekârların genellikle itirazla karşılamasına mukabil evlilerin taraftar oluşu da dikkati çeken bir başka husustur. Bekârlık Vergisi %95'i evli olan milletvekilleri arasında ilgi uyandırmıştır. Bazı milletvekilleri böyle vergilerin Avrupa memleketlerinde de olduğunu söyleyerek bu vergiyi desteklediklerini ifade etmişlerdir¹⁷. İstanbul Heyeti İdare Reisi Emin Ali Bey, "Bekârlık Vergisi izdivaçların artmasında doğrudan doğruya amil olmasa da tembellik ve ihmal dolayısıyla bu vazifeyi geciktirenleri evlenmeyi teşvik edecektir" demiştir¹⁸. Darülfünun müderrislerinden biri olan Şekip Bey ise "Bugünkü cemiyetlerde evlenmek bence içtimai bir gayri tabilik neticesidir. Her cemiyetin evlenmeyenlere bir mükellefiyet yükletmesi, kaçmış oldukları aile mükellefiyetine karşı bir karardır. Gayri tabilikten çıkmaya istidadı olanlar evlenir, diğerleri de bittabi aile mükellefiyeti yerine vergi mükellefiyetini tercih ederler." diyerek konuya farklı bir yorum getirmiştir.¹⁹

Vakit gazetesi Süleyman Sırrı Bey'in teklifine ilişkin olarak, 1 Nisan ile 29 Nisan tarihleri arasında gazetede hergün çeşitli mesleklerle mensup tanınan kişilerin görüşlerine yer vermiştir²⁰. Gazetede görüşlerine yer verilen kişiler arasında bulunan Dr. Kadri Reşit Paşa'nın vergi hakkındaki görüşü şöyledir: "Bekârlık vergisinin evlenmeye tesir edeceğini zannetmiyorum. Bir adam bekâr kalmaya niyet ederse vergi tesiri ile evlenmez. Fazla miktarda vergi konsa bile tesiri yoktur. Maksat memlekette nüfusu ziyadeleştirmek ise daha evvel doğan çocukları ölümden vikaye etmek lazım gelir. Memlekette kâfi miktarda çocuk doğuyor, halbuki gerek köylerde gerekse şehirlerde bunların çoğu ölüyor."²¹

Muallim Nakiye Hanım "Ben bekârlık vergisini doğru bulmam. Eğer maksat tekessürü nüfusu istilzam ediyorsa daha evvel bu hususta yapılacak çok şey vardır. Bizde çocuk olmuyor değil yaşamıyor. Eğer maksat aile teşkili ise bu seferde bir cebir manası vardır ki bu da doğru değildir. Aile saadeti ihlal edilmiş olur." demiştir²². Dr. Ali Şükrü Bey, "Bekârlık vergisi evlenmek için müsmir olamaz, bir adam evlenmemeye karar verince hiçbir tesir altında evlenmez. Bekârlardan alınacak vergi çocuk sahiplerine değil çocuk müesseselerine verilmelidir." diyerek konuya bakış açısını ortaya koymuştur.²³

¹⁷ "Bekârlık Vergisine Mebuslar Taraftar", *Cumhuriyet*, 23 Mart 1929. Avrupa Devletlerinde Bekârlık Vergisi uygulamalarına dair örnekler için bkz. Orhan Dikmen, "Bekârlık Vergisi", *Vatan*, 14 Ocak 1944.

¹⁸ "Bekârlar Bahsi Etrafında", *Milliyet*, 21 Mart 1929.

¹⁹ "Müderris Şekip Bey'in Mütalâası", *Milliyet*, 25 Mart 1929.

²⁰ Ayrıca her gün gazetenin köşesinde bir kupon yayınlanarak okuyucunun bu kuponu doldurması suretiyle görüşünü gazeteye göndermesi istenmiştir. Bunun neticesinde en çok taraftar toplayan fikre rey vermiş olanlar arasında çekilen kura ile 10 kişiye çeşitli hediyeler takdim edilmiştir. "Bekârlık Vergisi Hakkında Müsabaka Açıyoruz", *Vakit*, 30 Mart 1929. "Müسابamız Bitti", *Vakit*, 29 Nisan 1929.

²¹ "Bekârlık Vergisi-Müsakabamız-1", *Vakit*, 4 Nisan 1929.

²² "Bekârlık Vergisi-Müsakabamız-2", *Vakit*, 5 Nisan 1929.

²³ "Bekârlık Vergisi-Müsakabamız-3", *Vakit*, 7 Nisan 1929.

Gazisi

Akademik
Bakış

179

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

Vergiyi destekleyenlerden Gümrük baş müdürü Hakkı Bey, “*Bekârlardan vergi almak çok doğru bir fikirdir. Bu fikri mutlaka tatbik etmelidir. Yalnız alınacak paralar memlekette aç ve kimsesiz çocukların yaşatılmalarına tahsis edilmelidir. Bu vergi bu suretle hem evliliği teşvik edecek hem de bakılmayan çocukları ölümden kurtaracaktır*” demiştir²⁴. Liman Şirketi Müdürü Hamdi Bey de bu vergiye taraftar olan isimlerden bir diğeridir. Bekârlığı gayri tabilik olarak değerlendiren Hamdi Bey evlenmenin içtimai millî bir borç olduğunu söylemiştir. Bekâr kalanların bir kısmının ekonomik sebeplerden bir kısmının ise keyfi sebeplerden bekâr kaldığını söyleyen Hamdi Bey, bunlardan ilk grup için verginin bir zulüm olacağını ikinci grup için ise daha ağır bir vergi gerektiğini dile getirmiştir²⁵.

Yazar Reşat Nuri Bey ise görüşünü şöyle aktarır: “*Bekârlardan vergi istemekten maksat hazineye bir miktar varidat temin etmekse alâ. Böyle değilse bekârları evlenmeye mecbur etmek çocukça bir hayal olur. Sırf vergiden kurtulmak için evlenmek meselâ iyi su parası vermemek için Alemdağ’ında ev yaptırmaya, kunduram eskimesin diye otomobil almaya kalkmak cinsinden bir hesapsızlıktır.*”²⁶ Verginin lehinde ve aleyhinde görüş bildirenlerin yanı sıra bekârlardan alınacak olan vergi miktarını az bulduklarında dolayı verginin beklenen tesiri yapmayacağını savunanların da olduğu görülmüştür²⁷.

Vakit gazetesi gibi Bekârlık Vergisi için anket düzenleyen Cumhuriyet gazetesi konuya ilişkin okuyucularından gelen yorumlara gazetede yer vermiştir. Hikmet isimli bir memur “*Niçin mi evlenmiyorum? Kırk beş lira maaşlı bir memurum da ondan. Artık bana evlenmek tavsiye edebilir misiniz?*” diyerek görüşünü dile getirirken Ali Naci isimli bir diğer okuyucu da “*Herşeyden evvel hayatı ucuzlaştıralım, yaşamayı kolaylaştıralım, işsizliği giderelim, ondan sonra bekârlara evleniniz diyelim. Zaten züğürt olan bir bekârın beş on lira ile gözü korkar mı. Evvela refah, sonra nikah*” diyerek benzer görüşünü ortaya koymuştur.²⁸ Yunus Asım Cumhuriyet gazetesindeki yazısında söz konusu vergiye ilişkin görüşünü “*Bekâr kalır ve bekârlık vergisini verir, hür yaşarım*” diyerek anlatmıştır²⁹. Yunus Nadi ise Cumhuriyet gazetesinin açtığı anketin sonucunu “*Evlenmeyenlerden pek çoğunun keyf için değil parasızlıktan evlenemedikleri, evlenemedikleri pek kat’i bir vuzuh ve sarahatle anlaşılmiş bulunuyor*” dedikten sonra Süleyman Sırrı Bey’in meşhur olan teklifinin evlenmenin çoğalmasına değilse bile bu hakikatlerin bir kez daha gündeme getirilmesi açısından dikkate değer olduğunu söyleyerek konunun önemine işaret etmiştir³⁰.

²⁴ “Bekârlık Vergisi-Musakabamız-7”, *Vakit*, 10 Nisan 1929.

²⁵ “Bekârlık Vergisi-Musakabamız-8”, *Vakit*, 11 Nisan 1929.

²⁶ “Bekârlık Vergisi-Musakabamız-9”, *Vakit*, 12 Nisan 1929.

²⁷ “Vergi Nisbetini Az Görenler de Çok”, *Milliyet*, 23 Mart 1929.

²⁸ “Bekârlar Söz Sizin”, *Cumhuriyet*, 23 Mart 1929. Okuyucu görüşleri için bkz. “Bekârlık Meselesi”, *Cumhuriyet*, 25 Mart 1929.

²⁹ Yunus Asım, “Bekârlığın Esrar ve Felsefesi”, *Cumhuriyet*, 25 Mart 1929.

³⁰ Yunus Nadi, “Bekârlık Vergisi”, *Cumhuriyet*, 31 Mart 1929.

Bekârlardan vergi alınmasına ilişkin teklifini 10 Aralık 1931 tarihinde bir kez daha meclis gündemine getiren Süleyman Sırrı Bey³¹, önceki kanun teklifine ek olarak bu kanun teklifinde vergiden muaf tutulacak kesim arasına asker, polis ve jandarmayı da dahil etmiştir³².

Süleyman Sırrı Bey'in teklifine binaen İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından Başvekâlete 24 Mart 1932 tarihinde konuya açıklık getirecek bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıda genel nüfus sayımına göre memlekette 3.642.733 erkek ve 2.978.006 bekâr kadın tespit edildiği fakat toplam 6.620.739 olan bu bekâr nüfusun tümünün evlenecek vaziyette olmadığı şu rakamlarla ortaya konmuştur. Erkeklerde 3.462.579 kişinin 19 yaşından küçük, kadınlarda ise 2.767.759 kişinin 17 yaşından küçük olduğundan dolayı evlenmelerine imkân olmadığı bu miktarlar mevcut rakamlardan çıkarıldığında erkeklerde 181.154, kadınlarda 210.247 kişinin evlenecek çağda olup da evlenmemiş oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca verilen bu rakamlardan malûller ile evlenemeyecek derecede yaşlı kimselerin çıkartılmadığı da not düşülmüştür³³. Bunun yanı sıra 1927 ile 1935 yıllarındaki nüfus sayımlarına dayanılarak bir karşılaştırma yapılacak olur ise 1935 yılında evliler nisbetinin 1927'ye göre azaldığı, 1927 yılında bu oranın %81.5 iken 1935'te %76.6'ya indiği görülmektedir. Bu gerilemenin başlıca nedenini ekonomik koşulların oluşturduğunu gözden kaçırmamak gerekir³⁴. Öyle ki Süleyman Sırrı Bey'in diğer iki teklifini II. Dünya Savaşı gibi ekonomik açıdan bizi zor durumda bırakan yıllarda yapmış olması da tesadüf olmasa gerektir.

II. Dünya Savaşı Yıllarında Bekârlık Vergisi

Süleyman Sırrı Bey II. Dünya Savaşı yıllarında da Bekârlık Vergisi'ne ilişkin kanun layihasını, ilki 8 Nisan 1940³⁵ ikincisi de 14 Ocak 1944 tarihinde olmak

³¹ TBMM ZC., D.4, C.5, İ.1, 12. İnikat (10.12.1931), s. 28.

³² BCA, Fon Kodu: 30.10., Yer No: 4.19.3. Yaşar Nabi Varlık Dergisi'nde yayınlanan yazısında Bekârlık Vergisi'ni destekleyen görüşünü ortaya koyarken erkekler adına evlilik adetlerinin kolaylaştırılmasını da istemiştir: "Bekârlık Vergisi meselesi son günlerde yeniden tazelendi. Lehte ve aleyhte birçok mütalaalar ileri sürüldü. Filhakika bir bekâra nazaran üç dört çocuklu bir evlinin vaziyeti hiç şüphesiz aynı değildir. Ve insanlar bir adalet gözetmek, cemiyetin menfaatini fert menfaatinden üstün tutmak isteyenler elbetteki bu adaletsizliğin bir dereceye kadar telafisi çarelerini arayacak ve bu bakımdan Bekârlık Vergisi'nin ihdasına taraftarlık edeceklerdir. Ben önce Bekârlık Vergisi'nin lehinde olduğumu söyledikten sonra bir noktaya işaret edeceğim. Evlenmek dirahuma yüzünden, her memlekette kız tarafı için ağır bir yüküdür. Halbuki bizim memleketimizde dirahumanın yerini tutan ağır masraflar evlenecek erkeklerin sırtına yükletilmiştir. Anadolu'da hala yüz görümlüğü ve ağırlık gibi kızın ailesinden satın alınmasından başka birşey olmayan kötü usuller caridir. Sonra bizde anlaşıldığı manada tantanalı düğün, çalışan bir erkeğin beş altı senelik masrafını havaya savurmasını icap ettirecek kötü bir görenek, bir baş belasıdır. Bekârlık vergisi mevzuu bahs olurken evlenmeyi artırmak için memleketimizde evlenme şeraitini erkeklerin lehine tadil etmenin yollarını aramalıyız." Yaşar Nabi, "Bekârlık Meselesi", Varlık, Sayı. 22, 1 Haziran 1934, s. 352.

³³ BCA, Fon Kodu: 30.10., Yer No: 4.19.3.

³⁴ Yüceuluğ, Savaş Sonu Nüfus..., s. 44

³⁵ TBMM ZC., D.6, C.10, İ.1, 37. İnikat (8.4.1940), s. 34.

üzere iki kez TBMM gündemine getirmiştir³⁶. Bu iki teklifinde de askerliğini yapmış olan her bekâr erkek ile on yedi yaşını bitirmiş her bekâr kadının Bekârlık Vergisi'ni ödemekle mükellef tutulacağını belirtmiştir. Ayrıca özel idare, belediye ve bütün müesseselerde aylık, maaş, ücret ve yevmiyenin kazanç vergisine esas olduğunu, bekârlık vergisinin de kazanç vergisinin %10'u nisbetinde alınacağına açıklık getirmiştir. Söz konusu mükellefiyetin maaş, ücret, kazancın ve bekârlığın devam ettiği müddetçe ve 45 yaşına kadar devam edeceğini dile getirerek, köylüler, çocuk, baba veya anası olan şehirli veya kasabalı dullar ile evlenmeye mani derecede malûl olduğu raporla sabit olanların bu vergiden muaf tutulacağına işaret etmiştir³⁷. Sabiha Zekeriya Sertel köşe yazısında vergiye ilişkin gözlemlerini şöyle dile getirmiştir: *"Eğer maksat çok çocuklu ailelere bir varidat temin ise bu membaı, bu hazineyi temine evli kadınlar daha elverişlidir. Eğer maksat nüfus çoğaltmak ise bunun yolu bekârlık vergisi değil, bütün nüfus siyasetini içtimai hıfzı-sıhhayı, iktisadi tedbirleri içine alan muazzam bir mesele üzerinde durmak lazım. Bekârlık vergisi ile buna çare bulmak istemek iskambil kağıtlarından şato yapmaya benzer."*³⁸ Burhan Felek bekârlık vergisinin sık sık gündeme gelişini *"Zaman zaman bir kuyruklu yıldız gibi meydana çıkan bu dava bizi bu keşmekeşli günlerde yine kendisi ile meşgul etmeye muvafık oldu."* diyerek yorumlamıştır³⁹.

Safaeddin Karanakçı Cumhuriyet gazetesindeki yazısında Sırrı İçöz'ün bu teklifinin beklenildiği gibi nüfus davasına bir katkı sağlamayacağını şöyle ifade etmiştir: *"Yozgat Mebusunun teklifi kanuniyet kesbederek bazı bekârlarımızın evlenmeye mecbur olduklarını, bir kısmının da vergi vermeyi kabul ettiklerini mütalaa edelim. Bu neticenin bizim büyük nüfus davamızla alakası yoktur. Vergi vermeyi için evlenen vatandaş, bugünkü iktisadi şartlara göre çocuk yapmaktan çekinecektir. Evlenmeyerek vergi vermeyi tercih eden vatandaş ise ancak devlet varidatının artmasına hizmet etmekten başka bir iş yapmış olmayacaktır. Binaenaleyh, neşredilecek kanunun doğum vakalarını artırabilecek evlenmeler temin etmesi icab eder. Bunun için de cemiyetin iktisadi şartlarını, ahlaki temayüllerini düzeltmek, vatandaş gelirini yükseltmek lazımdır."*⁴⁰

1944 yılında teklifin tekrar gündeme gelmesi üzerine önceki yorumlarla örtüşen görüşlerin ortaya atıldığı görülmektedir. Mehmet Oluç Akşam gazetesindeki yazısında *"Müteaddit defalar tekrar edildiği gibi memleketimiz evlenmeleri hatta doğumları teşvik yolla değil, çocuk ölümlerini azaltarak çeşitli yöndeki tedbirlerle daha bol bir nüfusa kavuşacaktır."* diyerek bu kanunun yola çıkış noktasının nüfusun ar-

³⁶ TBMM ZC., D.7, C.7, İ.1, 19. İnikat (14.1.1944), s. 38. "Bekârlık Vergisi", *Vatan*, 14 Ocak 1944. "Bekârlık Vergisi Hakkındaki Kanun Layihası", *Cumhuriyet* 14 İnkincanun 1944. "Bekârlardan Vergi Alınması İsteniliyor", *Tan*, 14 İnkincanun 1944.

³⁷ BCA, Fon Kodu: 30.10., Yer No: 4.22.14. "Bekârlardan da Vergi Alınması Teklif Ediliyor", *Tan*, 7 Nisan 1940. Ayrıca Süleyman Sırrı İçöz'ün 1944 yılında meclise sunduğu teklifin 1940 yılında sunduğu teklif ile birebir aynı olduğunu görmek için bkz. "Bekârlık Vergisi", *Son Telgraf*, 16 İnkincanun 1944. "Bekârlık Vergisi Layihası", *Akşam*, 16 Kanunisanı 1944.

³⁸ Sabiha Zekeriya Sertel, "Bekârlık Vergisi", *Tan*, 8 Nisan 1940.

³⁹ Burhan Felek, "Bekârlık Vergisi", *Tan*, 19 Nisan 1940.

⁴⁰ Safaeddin Karanakçı, "Bekârlık Vergisi", *Cumhuriyet*, 17 Nisan 1940.

tırılması olduğunu hatırlatarak söz konusu kanun layihasının beklenen ilgiyi göremeyeceğini dile getirmiştir.⁴¹ Oluç vergi teklifine ilişkin görüşünü ise şöyle özetlemiştir: *"Bu vergiden maksat evlenmeyi teşvikse ancak 30 yaşından sonrakiler için bahis mevzuu olabilir. Bu verginin hazineye büyük menfaatler getireceğine inanmıyoruz. Eğer gaye içtimai adalete bu da vergi sistemimizi islah ederek ve bekârların da kanunen bakmaya mecbur olduğu kimseler olduğu hesaba katılarak tesbit edilecek ve o miktar meblağa kadar vergi alınmayacak geçinme asgarilerinde yapılacak tefavütlerle bu gaye temin edilebilir. Değilse her bekârdan aynı miktarda vergi almaya kalkmak yol vergisini kurunuvustai addederek kazanca göre ayarlamaya karar veren memleketimizde yeni bir ortaçağ vergisi ihdas etmek demektir ki kanun vazunun böyle birşeyi derpiş etmesine ihtimal veremeyiz."*⁴²

Vatan gazetesindeki yazısında Orhan Dikmen Bekârlık Vergisi meselesini "aile yükleri için tenzilat meselesi şeklinde mütalâa etmek ve bunu kazanç vergisi çerçevesinde halletmek kanaatimizce en doğru yoldur" demiştir.⁴³ Şevket Rado Akşam gazetesindeki yazısında, Olay mecmuasının bu konuyla ilgili yaptığı anketin sonuçları çerçevesinde konuyu şöyle değerlendirmiştir: *"Her genç evlenmek istiyor. Fakat büyük bir ekseryet için tek engel parasızlıktır, mali vaziyetin müsadessizliğidir, işsizliktir. Küçük bir kısmı henüz aradıkları hayat arkadaşını bulamamışlardır. Pek azı da hasta olmak, yaşlı olmak gibi sebeplerden evlenemiyorlar. Böyle bir durumda Bekârlık Vergisi'nin nüfus siyasetini tamamlama vasıtası olarak neye yarayacağı, kaç genci evlenmeye, aile kurmaya zorlayacağı sorulabilir. Bilâkis Bekârlık Vergisi evlenme arzuları ile dolu olan gençlerin mali durumlarını biraz daha sarsacak, biraz daha gecikmesine sebep olacak gibi görünüyor."*⁴⁴

Neşet Halil Atay devlet için adil bir gelir olmayan Bekârlık Vergisi'nin toplumda ailenin kurulmasına, devamına veya emniyetine olumlu tesirler yapmayacağı görüşündedir. Bunun yerine şu öneride bulunur: *"Mesela ailede verimliliği temin için; aileyi, doğacak her çocuğu için ödediği verginin muayyen bir kısmından, muayyen bir rakamdan sonra da tamamından affetmek yerinde bir tedbir sayılabilir. Doğumla alakası olmaksızın; ailenin geçim yükünü hafifletmek için aile sahiplerinin ödedikleri vergilerde besledikleri çocuk veya nüfus sayısına göre nisbi tenzilat da yapılabilir. Fakat sayılamayacak kadar çok içtimai mahzurları göze almadıkça—Bekârlık Vergisi- başlığı altında bir kanun fayda ümidiyle hazırlanıp neşredilemez."*⁴⁵

1940 yılındaki teklife binaen yaptığı yorumun benzerini bu kez 1944 yılındaki teklif için yaptığı görülen Safaeddin Karanakçı, nüfus politikası yönünden Bekârlık Vergisi'nin faydalı olamayacağını çeşitli yönleriyle ele alarak ortaya koymaya çalışmıştır. Karanakçı öncelikle içinde bulunulan ekonomik

⁴¹ Mehmet Oluç, "Bekârlık Vergisi", *Akşam*, 16 Kanunisanı 1944.

⁴² Mehmet Oluç, "Evlenme Çağı ve Bekârlık Hakkında Bir İnceleme", *Akşam*, 25 Kanunisanı 1944. Akşam gazetesinin vergi ile ilgili görüş bildiren okuyucularının düşündüklerini öğrenmek için bkz. "Evlilik ve Bekârlık Meselesi", *Akşam*, 28 Kanunisanı 1944.

⁴³ Orhan Dikmen, "Bekârlık Vergisi Teklifleri", *Vatan*, 30 Ocak 1944.

⁴⁴ Şevket Rado, "Bekârlık Vergisi", *Akşam*, 7 Kanunisanı 1944.

⁴⁵ Neşet Halil Atay, "Bekârlık Vergisi", *İstanbul*, 15 İkincikanun 1944, s.3, 15.

Gazisi

Akademik
Bakış

183

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

şartlar açısından değerlendirmiştir: “Dünya harbi sulh içindeki yurdumuzda tesirlerini göstermektedir. Harbin yurdumuz üzerindeki elim in ikâslarını her gün geçtikçe daha fazla duymakta ve bu yüzden bunalılmaktayız. Devlet, giyim şartlarının zorluğu altında kıvranan vatandaşın imdadına koşmak için elinden gelen herşeyi yapmakta, gayri mümkün görünenleri imkânlaştırmaya çalışmaktadır İstisnasız bütün vatandaşlarımız hayat pahalılığından müştektir. Bu vaziyet ve hakikat karşısında geliri kendisini bile iâşe ve infaka kâfi gelmeyen vatandaş evlemeye icbar etmek veyahud bu gibi geliri az vatandaşlardan ne kadar az olursa olsun vergi almak, bugünkü devletin “içtimailik” ve “adillik” vasıfları ile kabili telif değildir.” Sfaeddin Karanakçı bu ortamda yaşayan bekârların vergi vermemek için evlenseler dahi çocuk yapmaktan kaçınacaklarını söyleyerek bu dönemde ölen çocukların sayısındaki artışa dikkat çekerek asıl önlemlerin bu hususta alınmasının lüzumuna değinmiştir: “Hayat şartları bugüne nazaran çok müsaid bir zamanda 934 senesinde 31 vilayet merkezinde bir yaşına kadar 6038 yavru ölmüştür. 940 senesi Ankara’da bir yaşına kadar 565, İzmir’de 1001, İstanbul’da 1347 nevad ölmüştür. Bu rakamlar bize, ölümün yavrularımız üzerinde ne elim tahribat yaptığını gösterebilir” Tüm bu açıklamalarından sonra Karanakçı bu teklife yaklaşımını şu sözlerle özetlemiştir. “Binaenaleyh biz Yozgat Mebusunun teklifini mevsimsiz ve bugün için tatbik kabiliyetinden mahrum bulmaktayız.”⁴⁶

Benzer bir görüşü, Tan gazetesindeki köşesinde Ulunay dile getirmiştir: “Memleketin bekârlıktan kurtarılması kadar evlendikten sonra gelen çocukların da yaşamaya hakları olduğu takdir edilmeli. Bu cemiyet düşünülmezse mahsulsüz tarladan ne feyiz beklenir”⁴⁷ Yeni kanun teklifinin nüfus politikasını destekleme amacı güttüğünü belirten Sabahaddin Sönmez ise bu noktada evlenme adetlerinin erkek evi için daha hafifletici bir hale getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Aksi halde gençlerin “Vergi bana daha hafif geliyor” diyerek bekâr kalmayı yeğleyeceklerini dile getirmiştir.⁴⁸

Kanun layihasına başka bir açıdan bakan Selami İzzet Sedes Son Telgraf gazetesindeki yazısında teklifteki eksikliklere şöyle temas etmiştir: “Bu meselede Yozgat Milletvekili Sayın İçöz’den yana olamayacağım. Nasıl olabilirim ki, bu teklif –kanunlaştığı takdirde- patron ile sermayeyi koruyacaktır” diyerek serbest meslek erbabının da bu vergi içine alınması gerektiğini söylemiştir.⁴⁹ Nizamettin Nazif esas sorunun geçim sorunu olduğunu şöyle dile getirmiştir: “Vergi vererek parasız bekârlık olur amma, hatta vergi vermeyerek parasız evlilik olmaz.”⁵⁰

Bu yazarların aksine Esat Tekeli Ulus gazetesindeki yazısında bekârlardan vergi alınmasına dair teklife karşı olumlu bir yaklaşım sergilemiştir: “Yozgat Mebusu Bay Sırrı İçöz 1940 yılında bir kanun teklifinde bulunmuştur. Layihada tespit edilen vergi alma tarzına ve teferruatına ait bazı noktalarda başka türlü düşünmek kabil olmamak-

⁴⁶ Sfaeddin Karanakçı, “Gene Bekârlık Vergisi”, *Cumhuriyet*, 30 İnkincikanun 1944.

⁴⁷ Ulunay, “Bekârlık Vergisi”, *Tan*, 17 Ocak 1944.

⁴⁸ Sabahaddin Sönmez, “Bekârlık Vergisi Bana Daha Hafif Geliyor”, *Ulus*, 22 Ocak 1944.

⁴⁹ Selami İzzet Sedes, “Böyle Bekârlık Vergisi Olamaz”, *Son Telgraf*, 18 İnkincikanun 1944.

⁵⁰ Nizamettin Nazif, “Bekârlık Vergisi”, *Son Telgraf*, 24 İnkincikanun 1944.

*la beraber sayın mebusun esas düşüncesine iştirak etmemek mümkün değildir.*⁵¹

Hakkında pekçok yorum yapılan Bekârlık Vergisi teklif edildiği şekliyle kanunlaşma imkânı bulamamışsa da 1949 yılında kabul edilen Gelir Vergisi içerisinde bekâr mükelleflerin ödemek zorunda oldukları vergiye %5 oranında zam yapıldığı görülmektedir. Dar mükellefiyete tabi mükelleflerle, 25 yaşını ikmal etmiş olan kızlar, 18 yaşından aşağı olan erkekler, malûller, dul ve yetim aylığı alanlar, çocuklu dullar ve evlenmesi kanunen yasak olanlar bu zamdan istisna edilmişlerdir⁵².

Sonuç

1911 yılında Trablusgarp Savaşı'yla başlayan Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarını içine alan yaklaşık 10 yıllık sürede ülkemizde büyük insan kaybı yaşanmıştır. Bu devrede evlenenler az olduğu gibi, evli bulunan erkeklerin büyük bir kısmının cephede bulunmasından dolayı doğumlar azalmıştır. Bu azalış 1932-1945 devresinde baba olacak sınıfların ve dolayısıyla doğumların azalmasına sebep olmuştur. II. Dünya Savaşı yıllarında da kısmen bu durum yaşanmıştır. Savaşa fiili olarak girilmemiş olmakla birlikte seferberlik ilanından dolayı evli bulunanlar evlerinden uzak kalmış, evli bulunmayanlar da uzun müddet silah altında kalmalarından dolayı geç evlenmişlerdir⁵³. Bu dönemin nüfustaki etkisi 1935 yılı nüfus yaş piramidinde çok net olarak görülebilmektedir.

Şekil 1. Nüfus Yaş Piramidi⁵⁴

Erkek	1935	Kadın
*	75+	
*	70-74	*
*	65-69	**
*	60-64	**
**	55-59	***
**	50-54	***
***	45-49	****
****	40-44	****
*****	35-39	*****
*****	30-34	*****
*****	25-29	*****

⁵¹ Esat Tekeli, "Bekârlık Vergisine Dair", *Ulus*, 4 Sonkanun 1944.

⁵² *Düstur*, 3.Tertip, C.30, (Kasım 1948-Ekim 1949), Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara 1949, s. 1157

⁵³ Ratip Yüceuluğ, *Cumhuriyet Devrinde Son Dört Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Türkiye Nüfusu*, Doğuş Matbaası, Ankara 1947, s.8.

⁵⁴ *Türkiye Nüfusu, 1923-1994...*, s. 7.

*****	20-24	*****
*****	15-19	*****
*****	10-14	*****
*****	5-9	*****
*****	0-4	*****
Toplam 16.273.000		

Söz konusu yıllarda nüfus yapısındaki bozulma, savaşlar sırasında genç erkeklerin yüksek ölüm hızlarına bağlı olarak oluşmuştur. Nüfustaki bu eksiklikler 1935 yılında yaklaşık 40-65 yaşlarında olan kuşaklarda görülmektedir. 15-19 yaş grubundaki erkek ve kadınlardaki eksiklik ise 1915-1920 yıllarında doğan bireylere karşılık gelmektedir. 5-14 yaş arasında daha büyük bir kuşak olması doğum oranlarının arttığını bize göstermektedir⁵⁵.

İşte Cumhuriyet'in ilk yıllarında içinde bulunulan koşulların iyileştirilmesi, ekonominin güçlendirilmesi ve toplumsal yaşamın düzenli işleyebilmesinin önemli bir unsuru olarak görülen nüfusun artırılmasına yönelik belli aralıklarla Bekârlık Vergisi Kanun Layihası'nın meclis gündemine taşındığı görülmüştür. Basın teklife büyük ilgi göstermiştir. Bekârlık Vergisi'ne toplumun bakış açısını ortaya koyabilmek adına bir nevi kamuoyu yoklaması yapılmıştır. Yazarlardan, kamu görevlilerine ve hatta halka kadar pek çok kişinin görüşlerine yer verilmiştir.

Görüş bildirenlerin çoğunluğu teklifin bekârları evlenmeye teşvik edici mahiyette olmadığını, evlenmek istemeyenlerin vergi zoru ile evlenmeye ikna edilemeyeceklerini dile getirmişlerdir. Amaç evliliği artırmak ise öncelikle ekonomik durumun iyileştirilmesinin aciliyetine dikkat çekmişlerdir. Bunun yanı sıra doğan çocukları yaşatmanın nüfusun artırılmasındaki rolünün daha önemli olduğunun da altını çizmişlerdir. Olumlu görüş bildirenler ise diğer bazı Avrupa ülkelerinde de benzer kanunların olduğundan hareketle faydalı olacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Ancak her iki grubun görüş birliğine vardığı bir husus vardır ki o da elde edilen gelirin çok çocuklu ailelere ya da çocuk müesseselerine verilmesinin faydalı olacağı hususudur.

Sonuç itibarıyla Bekârlık Vergisi teklif edildiği şekliyle kanunlaşamamış ancak 1949 yılı içerisinde kabul edilen Gelir Vergisi içerisinde kendisine bekârlık zammı adıyla bir yer bulabilmiştir. Bu çerçevede verginin bekârları evlendirmek noktasında olmasa da kamuoyunun dikkatini nüfus politikasına çekmek konusunda başarı gösterdiği söylenebilir.

⁵⁵ Türkiye Nüfusu, 1923-1994..., s. 5.

Kaynaklar

Resmi Yayınlar

BCA, Fon Kodu: 30.10., Yer No: 3.17.18.

BCA, Fon Kodu: 30.10., Yer No: 4.19.3.

BCA, Fon Kodu: 30.10., Yer No: 4.22.14.

TBMM ZC., D.1, C.5, İ.1, 86. İçtima (19.10.1336/19.10.1920)

TBMM ZC., D.1, C.8, İ.1, 155. İçtima (22.2.1337/22.2.1921)

TBMM ZC., D.1, C.27, İ.3, 185. İçtima (1.2.1339/1.2.1923)

TBMM ZC., D.2, C.7, İ.2, 1. İçtima (1.3.1340/1.3.1924).

TBMM ZC., D.3, C.9, İ.2, 41. İnikat (18.3.1929)

TBMM ZC., D.4, C.5, İ.1, 12. İnikat (10.12.1931)

TBMM ZC., D.6, C.10, İ.1, 37. İnikat (8.4.1940)

TBMM ZC., D.7, C.7, İ.1, 19. İnikat (14.1.1944)

Düstur, 3.Tertip, C.30, (Kasım 1948-Ekim 1949), Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara 1949.

Gazeteler

Akşam, (1944).

Cumhuriyet, (1929), (1940), (1944).

İkdam, (1929).

Milliyet, (1929).

Son Telgraf, (1944).

Tan, (1940), (1944).

Ulus, (1944).

Vakit, (1929).

Vatan,(1944).

Kitap ve Makaleler

ATAY, Neşet Halil, "Bekârlık Vergisi", *İstanbul*, 15 İkcikanun 1944, s. 3, 15.

Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-1940, (Yay. Kur. Hasan Ersel ve diğerleri), C.1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.

DİKMEN, Orhan, "Bekârlık Vergisi Teklifleri", *Vatan*, 30 Ocak 1944.

DİKMEN, Orhan, "Bekârlık Vergisi", *Vatan*, 14 Ocak 1944.

FELEK, Burhan, "Bekârlık Vergisi", *Tan*, 19 Nisan 1940.

KARANAKÇI, Safaeddin, "Gene Bekârlık Vergisi", *Cumhuriyet*, 30 İkcikanun 1944.

Gazi

Akademik
Bakış

187

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

- KARANAKÇI, Safaeddin, "Bekârlık Vergisi", *Cumhuriyet*, 17 Nisan 1940.
- KOCATÜRK, Utkan, *Atatürk ün Fikir ve Düşünceleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2007.
- Nizamettin Nazif, "Bekârlık Vergisi", *Son Telgraf*, 24 İkincikanun 1944.
- OLUÇ, Mehmet, "Bekârlık Vergisi", *Akşam*, 16 Kanunisanı 1944.
- OLUÇ, Mehmet, "Evlenme Çağı ve Bekârlık Hakkında Bir İnceleme", *Akşam*, 25 Kanunisanı 1944.
- SEDES, Selami İzzet, "Böyle Bekârlık Vergisi Olamaz", *Son Telgraf*, 18 İkincikanun 1944.
- SEMİZ, Yaşar, "1923-1950 Döneminde Türkiye'de Nüfusu Artırma Gayretleri ve Mecburi Evlendirme Kanunu (Bekârlık Vergisi)", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Nisan 2010, s. 423-469.
- SERTEL, Sabiha Zekeriya, "Bekârlık Vergisi", *Tan*, 8 Nisan 1940.
- SÖNMEZ, Sabahaddin, "Bekârlık Vergisi Bana Daha Hafif Geliyor", *Ulus*, 22 Ocak 1944.
- RADO, Şevket, "Bekârlık Vergisi", *Akşam*, 7 Kanunisanı 1944.
- TEKELİ, Esat "Bekârlık Vergisine Dair", *Ulus*, 4 Sonkanun 1944.
- Türkiye Nüfusu, 1923-1994, Demografi Yapısı ve Gelişimi; 21. Yüzyıl Ortasına Kadar Projeksiyonlar*, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1995.
- Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişiminin 50 Yılı*, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1993.
- Ulunay, "Bekârlık Vergisi", *Tan*, 17 Ocak 1944.
- Yaşar Nabi, "Bekârlık Meselesi", *Varlık*, Sayı. 22, 1 Haziran 1934, s. 352.
- Yunus Asım, "Bekârlığının Esrar ve Felsefesi", *Cumhuriyet*, 25 Mart 1929.
- Yunus Nadi, "Bekârlık Vergisi", *Cumhuriyet*, 31 Mart 1929.
- YÜCEULUĞ, Ratip, *Cumhuriyet Devrinde Son Dört Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Türkiye Nüfusu*, Doğu Matbaası, Ankara 1947.
- YÜCEULUĞ, Ratip, *Savaş Sonu Nüfus Meseleleri, Türkiye Nüfusu Üzerinde İncelemeler ve Fikirler*, Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayını, Ankara 1944.

EKLER

EK I -Süleyman Sırrı İçöz'ün 1929 Yılında Meclise Sunduğu Teklif⁵⁶

T. B. M. M.

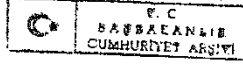
U. Ka

Kanunlar Kalemi

Sayı

Ankara

- 19

Bekârlık vergisi kanunu

Birinci maddede- Yirmi beğinden yukarı ve kırkbeğden aşığâ yaşâa bulunan ve henüz evlenmemiş olan her erkek kazanç , arazi , musakkafat , ve yol vergilerinin (zamlar dâhil) bir mislini - bekârlık vergisi olarak verirler .

Yazan
Firdavs

Tashih Şirhane Matbaası

İkinci maddede- Yirmiiden otuz beğe kadar yaşâa bulunan ve bir daire ve müessesede resmî ve hususî vazifedolayısıyla maaş ve ücret alan kadınlar dahi birinci maddedeki vergi ile mükellefler .

Karşıtaşuran

Üçüncü maddede- Birinci maddedeki yaşâa bulunmuşları halde aile veya kocalarının vefatı dolayısıyla dul kalmış olan ve gölük göçük-baba ve ya anası olmayan erkek ve kadınlar dahi bu mükellefiyete tabi dirler .

M. C. İ. S.
Müdür

Dördüncü maddede- Mâkûller ve kadın , erkek tahsilde bulunanlar tahsillerinin devâmı müddetince bu vergiden muafdirler .

Beğinci maddede- Bu vergiden hasıl olan meblağın yüzde yirmisi beğden fazla göçüğü mevcut bulunan babalara ikramiye olarak verilir .

Altıncı maddede- Bu kanun neğri tarihinden muteterdir .

Yedinci maddede- Bu kanunun hükümleri icraya Maliye ve Dahiliye Vekilleri memurdur.

Gazi

Akademik
Bakış
189
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

030	10			19	14	18
-----	----	--	--	----	----	----

- 5 -

⁵⁶ BCA, Fon Kodu: 30.10., Yer No: 3.17.18.

EK II- Süleyman Sırrı İçöz'ün 1931 Yılında Meclise Sunduğu Teklif⁵⁷

T. B. M. M.
U. Kâ.
Kanunlar Kalemi
Sayı

4
143

Ankara
- 193

Bekârlık Vergisi kanunu

- Madde - 1 -** Yirmi beşden yukarı ve kırk beşten aşağı yaşta bulunan ve henüz evlenmemiş olan her erkek, kazanç, arazi, musakkafat ve yol vergisinin (zamlar dahil) bir mislini bekârlık vergisi olarak verirler .
- Madde - 2 -** Yirmiden otuz beşe kadar yaşta bulunan ve bir sıfatı resmîyesi olduğu halde devair ve miessesattan maaş veya ücret alan kadınlar dahi birinci maddedeki mükellefiyete tabidir.
- Madde - 3 -** Birinci maddedeki yaşta buldukları halde aile veya kocalarının vefatı dolayısıyla bekâr kalan ve çocuk çocuk baba ve anası olmıyan erkek ve kadınlar dahi bu mükellefiyete tabidirler .
- Madde - 4 -** Asker, polis, jandarma efradile malûller ve tahsilde bulunan bekârlar tahsillerinin devamı müddetince bu vergiden muafırlar .
- Madde - 5 -** Bu kanunla alınan vergi sıhhatı ummîye kanununda muayyen müddette çocuk sahibi fakir baba ve analara tahsis olunur .
- Madde - 6 -** Bu kanun neşri tarihinden muteberdir .
- Madde - 7 -** Bu kanunun hükümlerini icraya Maliye Vekili memurdur.

Göç

Akademik
Bakış
190
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

Aslına mütabıktır
10/12/1931

-6-

⁵⁷ BCA, Fon Kodu: 30.10., Yer No: 4.19.3.

EK III- Süleyman Sırrı İçöz'ün 1940 Yılında Meclise Sunduğu Teklif⁵⁸

T.C. CUMHURİYETİ BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

RIYASETİ KÂTİBİ UMUMİLİĞİ
KANUNLAR MÜDÜRLÜĞÜ

SURET

Bekârlar Vergisi kanunu

Madde - 1 - Askerlik mükellefiyetini ifa etmiş olan her bekâr erkek, on yedi yaşını bitirmiş olan her bekâr kadın bekârlık vergisi ile mükelleftir.

Madde - 2 - Kısıtlılar, çocuk baba veya anası olan şehir veya kasabalı dullar, evlenmeğe maei derecede malûl olûkları heveti sıhhiyeden musadâfak raporla sabit olanlar bu vergiden müstesnadır .

Madde - 3 - Bekârlık vergisi ile mükellefiyet maaş, ücret, kazanç ve bekârlığın devam ettiği müddetçe ve kırk beş yaşına kadar cereyan eder .

Madde - 4 - Devlet idarei hususiye belediye vesair bîlûmlle müessesat-la şirket ve ticarethanelerden alınan aylık maaş, tahsisat, ücret veya yevmiye ile kazanç vergisi bu vergiye metrah ittihaz olunur .

Madde - 5 - Bekârlık vergisi dördüncü madde mucibince alınan aylık, maaş, ücret, tahsisatın ve senelik kazanç vergisinin yüzde onu nisbetinde alınır .

Madde - 6 - Bu kanuna göre alınacak vergi Devlet bütçesine irad ve tahakküli sıhhiye vekâleti bütçesine masraf kayit olunarak çok çocuklu ailelere tahsis olunur .

Madde - 7 - Bu kanunun sureti tatbikiyesini mübeyyin bir nizamname yapılıır.

Madde - 8 - Bu kenun 1940 senesi haziranından muteberdir .

Madde - 9 - Bu kanunun ahkâmını icraya Dahiliye, Maliye ve Sıhhiye Vekilleri memurdur .

030 10 14 22 199

Aslına uygundur .

gazi

Akademik Bakış

191

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013